

POSUDEK VEDUCÍHO PRÁCE NA DIPLOMOVOU PRÁCI

Téma diplomové práce: Ochrana základních lidských práv v africkém prostředí (Zimbabwe) – komparace s kontinentálním typem právní kultury

Autorka diplomové práce: Iva Kotršálová

Vedoucí práce: JUDr. Stanislav Sádovský, Ph.D., LL.M., MSc

Zvolené téma týkající se primárně problematiky lidských práv je tématem recentním a nejspíše i trvale aktuálním. Autorka práce se však nespokojila toliko s uchopením tématu lidských práv z nějakých běžných pozic, ale pustila se do komplikovaného zkoumání ochrany lidských práv v prostředí kulturně a politicky diametrálně odlišném od prostředí standardního (rozuměj evropského), resp. do zkoumání ochrany lidských práv ve státě afrického právního prostředí v porovnání s evropskými standardy. Volbu tématu práce jistě ovlivnila (možná dokonce podmínila) skutečnost, že sama autorka v Zimbabwe prožila jistou etapu svého života, takže její vztah ke zvolenému tématu je nepochybně i emocionální.

Právě výjimečnost zvoleného tématu vyžaduje, aby autorka disponovala znalostí nejen obecných teoreticko-právních faktů, ale aby jí byly rovněž blízké kulturně-politicko-právní realie speciálně zimbabwského a alespoň obecně afrického prostředí. Je zcela evidentní, že dané téma nelze zpracovat, aniž by autorka „nasála“ dostatečné penzum relevantních informací nejen právních a politických, ale též historických. Přínosem práce je pak rozhodně fakt, že se autorka volbou tématu, jak v diskuzi s vedoucím práce vykristalizovalo, nevydala snazší cestou pouhé neambiciózní deskripcí, ale zvolila si komplikovanější a náročnější cestu srovnávání – cestu komparace.

Rozsah práce (90 stran včetně příloh) pak může ilustrovat shora uvedené, tedy že autorka disponuje dostatečným informačním zajištěním a že se nejspíše musela potýkat s prokletím většiny dobře připravených tvořících autorů, tzn. bolestně zvažovat, co se ve finálním textu z důvodu omezeného rozsahu objevit nemůže a které pasáže budou muset vyčkat na případné další rozpracování. Práce je logicky (od obecného a známého ke speciálnímu a – z pohledu konzumenta evropského prostředí – mírně exotickému) řazena do šesti hlavních kapitol, k nimž lze ještě přičíst obligátní část úvodní a závěrečnou (resumé). I když by se mohlo na první pohled zdát, že některé kapitoly nepředkládají žádné nové informace či úhly pohledů (např. hned 1. kapitola definující lidská práva a představující jejich genezi a třídění), je jejich role v celkovém pojetí práce nezastupitelná, protože prezentují přinejmenším jakési informační předpolí pro navazující speciální analytické pasáže. Nelze automaticky předpokládat, že každý čtenář práce bude obeznámen i s fakty, které mohou někomu připadat jako notoricky známá. Ocenění hodná je jistě skutečnost, že se autorka v řadě případů při odvolávání se na autority jurisprudence neuspokojila monozdrojovými prameny, ale správně poukazuje na možné alternativní vědecké přístupy (srov. např. pozn. pod čarou č. 11).

Autorka věnuje pozornost (kromě již zmíněného a čtenářem nepochybně očekávaného vymezení lidských práv, jejich vývoje a deskripce kontinentálního typu právní kultury) správně také dimenzi ochrany lidských práv v kontinentálním právu a ve svých úvahách nezapomíná ani na prostředky této ochrany. Právní labužník musí v rámci první poloviny práce ocenit zejména subkapitulu 3.3.4., která se zabývá paralelní existencí dvou evropských (nadmárodních) soudních orgánů – Evropského soudu pro lidská práva a Evropského soudního dvora – a která analyzuje jejich vzájemné vztahy, resp. vztahy, jež mohou vzniknout ve věci působnosti jejich rozhodnutí. Velmi potěšující je rozhodně i to, že se autorka zamýšlí i nad tím, jak lze koexistenci dvou evropských soudních orgánů řešit a sama upozorňuje na úskalí zdánlivě neefektivnějšího řešení.

Od strany 33 se pak práce už věnuje očekávanému „africkému rozměru“ problematiky lidských práv a předkládá celou řadu zajímavých informací (v minulosti sice zpravidla publikovaných, ale spíše fragmentárně než v takto uceleném textu) kulturních a právních, jakož i geograficko-historických. Africké právní realie autorka logicky řadí a na jejich základě dospívá ke správným závěrům, v čemž jí jistě dopomáhá i vhodná volba pramenů. Čtvrtá kapitola věnovaná právě lidským právům a jejich ochraně na africkém kontinentu je přínosná zejména v kritickém pohledu na práci Africké komise lidských práv a práv národů, kdy autorka provádí výčet nedostatků v zaměření a činnosti této komise. Stejnou pozornost pak autorka věnuje Africkému soudu pro lidská práva a práva národů a je třeba poznamenat, že její hodnocení není v porovnání s hodnocením již zmiňované komise o nic kladnější. Strízlivě optimisticky pak vyznívá závěrečné hodnocení ochrany lidských práv v africkém právním prostředí – ovšem za předpokladu, že státy afrického kontinentu přijmou opatření, jež se jeví být pro efektivní ochranu lidských práv nevyhnutelná a která autorka specifikuje.

Pátou kapitolu by bylo možno označit jako nejvíce specializovanou. Je zaměřena na analýzu Zimbabwe, resp. na analýzu ochrany lidských práv v Zimbabwe. Poněkud kasuistický charakter této kapitoly a její ne zcela důsledně právní zaměření v určitých aspektech nekorespondují s více obecnou a vesměs právní úrovní předcházejícího textu, avšak z hlediska zprostředkovaného informačního zaměření se jeví jako odpovídajícím způsobem ilustrativní a sdělný. I když se autorka věnuje celé škále problémů sužujících Zimbabwe, zůstává ochrana lidských práv pojátkem, které odpovídá tématu a zaměření práce. Autorka dospívá k alarmujícímu zvěru – totiž že nejvíce jsou lidská práva nejspíše porušována tím subjektem, který je (měl by být) garantem jejich ochrany a nositelem mezinárodně právní odpovědnosti za jejich dodržování, tzn. státem. Pokud však stát není po stálým, důsledným a důrazným tlakem mezinárodního prostředí – a to v afrických podmínkách podle zjištění autorky skutečně není – pak nelze očekávat v oblasti ochrany lidských práv v dohledné době žádnou omračující progresi.

Poslední šestá kapitola se pak věnuje komparaci evropských standardů a afrických specifík. Autorkou vyvozené závěry, tj. že základní lidská práva jsou v africkém prostředí upozaděována [důvodem jsou odlišné kulturní tradice s prioritací kolektivu (rodiny, rodu, kmene) před jednotlivcem] a dochází naopak logicky k akcentaci práv ekonomických, sociálních a kulturních, a to i na úkor práv občanských a politických.

Autorka sama definuje jako cíl práce zjistit, zda se v africkém prostředí dá v současné době hovořit o existenci ochrany lidských práv a nakolik efektivně funguje mezinárodní systém jejich ochrany. Vedle tohoto hlavního cíle bylo jistě vedlejším (druhým hlavním) cílem práce, ač to autorka sama nespecifikuje, mimo jiné zprostředkovat pohled na lidská práva z jiného, kulturně a historicky odlišného úhlu pohledu, neboť teprve na základě pochopení, že africké obyvatelstvo na lidská práva nahlíží jinak než jsou zvyklí Evropané, umožní „objektivizovat“ hodnocení ochrany lidských práv na africkém kontinentu. Lze konstatovat, že práce oba tyto cíle splnila. Formálně na africkém kontinentu jakýsi systém ochrany lidských práv existuje, avšak o jeho efektivním fungování lze zásadně pochybovat, protože africké státy jsou vzájemně velmi pasivní a odmítají intervenovat ve věcech, které považují za vnitřní záležitosti svých sousedů. I když jsou důvody takového přístupu nastíněny, lze předpokládat, že existují i další, které by si zasloužili zvýšenou pozornost.

Odkazovaná literatura je dostatečně bohatá (s ohledem na originalitu zvoleného tématu až překvapivě, vezme-li se v úvahu absence některých tradičních a „prověřených“ děl, jež jsou s problematikou lidských práv neoddělitelně spojena – to není výtka!), a to i ve sféře pramenů zahraničních. Stejně tak je vhodné ocenit autorčinu práci s poznámkovým aparátem. Pokud jde o přílohy, zdá se, že působí svou úrovní poněkud neorganicky, byť přílohu č. 1 lze zúročit nejspíše v rámci interdisciplinárního uplatnění této práce.

Cíl práce, jak již bylo konstatováno shora, se autorce splnit podařilo. Práce je zpracována kvalitně i z hlediska jazykového a splňuje všechny nároky, které jsou na diplomovou práci kladeny metodologickou literaturou, a to jak z hlediska formálního, tak rovněž i z hlediska obsahového. V mnoha ohledech lze konstatovat, že práce je nadstandardní. Dá se předpokládat, že práce bude svým kultivovaným slohem čtivá i pro neprávnický. Celkově lze práci hodnotit jako práci zpracovanou na nadprůměrné úrovni a vedoucí diplomové práce doporučuje, aby práce byla přijata k obhajobě.

S odvoláním na shora uvedené navrhuje vedoucí diplomové práce hodnocení práce stupněm
v ý b o r n ě.

V Praze dne 11. 5. 2010

Stanislav Sádovský

V rámci obhajoby doporučuji s ohledem na poměrně specializované zahraniční téma položit následující otázky spíše obecně-tuzemského charakteru:

1. Jaké jsou prostředky vnitrostátní ochrany lidských práv v ČR?
2. Jak hodnotí diplomantka expanzivní tendence katalogu základních lidských práv?